

Följande härrör sig från ett samtal i dag, den 6 juli 1970, med den snart 92-årige Ivar Lindgren från Hedvigsfors, numera boende på ålderdomshemmet i Hudiksvall.

Ivar Lindgren berättar att han var tretton år då han började arbeta i smedjan. Han började då arbeta i lag med sin farfar och fick 50 öre om dagen. Det här hände under vårterminen, då han var ledig från skolan, och på hösten gick han sin sista skoltermin.

Farfar var född i Värmland, och därifrån hade han en gång vandrat till Medelpad. I Medelpad bodde han i Olofsfors, och det var därifrån han kom till Hedvigsfors. Ivar Lindgren påpekar, att vad som står i släktboken om farfaderns härkomst är felaktigt.

Det var år 1892 som bröderna Lindgren fick arrendera smedjan i Hedvigsfors. På den tiden var Hägg inspektor i Hedvigsfors. Smidet pågick sedan till 1949. Då var man bara två stycken i smedjan på slutet. Det var Ivar Lindgren själv och en kusin till honom. Arbetet i smedjan lönade sig gott ekonomiskt, påpekar herr Lindgren. Det var också ett fritt arbete. Man arbetade aldrig mer än ungefär sju timmar om dagen. Tillverkningen var främst stämpelyxor. Ivar Lindgren kommer ihåg, att

man hade en order på 600 stycken stämpelyxor till Kungliga Domänstyrelsen en gång. Då tog man 11.75 för varje stämpelyxa. Andra produkter som tillverkades i smedjan var t.ex. flottdraggar. Det var stora saker som hade fem klor, och de var mycket arbetsamma att tillverka. Bl.a. tillverkade man flottdraggar till flottningen i Ljusnan, och man tog 42.50 per dragg. En beställning som herr Lindgren speciellt kommer ihåg, var, då Iggesund hade fått en order på tillverkning av 5 st smidesstäd. Iggesund lämnade ut arbetet till bröderna Lindgren, som skulle tillverka de här. Det var stora smidesstäd, som vägde 155 kilo stycket och var 5 tum breda. De skulle slipas så blankt, att man kunde spegla sig i dem. Smidesstäden fraktades sedan med skepp ända till Vladivostok i Ryssland, där de skulle användas vid den transsibiriska järnvägen, som då var under byggnation. Herr Lindgren kommer ihåg, att städen målades med adressen Vladivostok. Man tillverkade också masugnsformor. Det var också arbetsamt att tillverka. De skulle vara dubbla, så att vattnet kunde cirkulera inuti dem, och man fick speciella ritningar för tillverkningen.

Som släggdräng i smedjan minns Ivar Lindgren, att han fick betalt med 2.50 per dag. Själv betalade han sin släggdräng med 5 kr om dagen, men det var senare.

Det järn och kol som behövdes till smidet i Hedvigsfors inköpte bröderna Lindgren av Iggesundsbolaget. Ivar Lindgren berättar, att han arbetade, som han säger, vid pappans pung tills han var 24 år gammal. Det innebar, att alla pengar han tjänade, gav han till sin far, som han sedan fick be om alla slantar han behövde. Pappan var ganska snål, berättar herr Lindgren, så det kunde väl vara lite kinkigt ibland.

1903 byggdes masugnen i Moviken om, minns herr Lindgren, och han arbetade då i Moviken sex månader med att banda piporna till masugnen. Förutom honom arbetade också en farbror till honom, och en kusin, med detta arbete. Man slutade klockan fyra på lördagseftermiddagen, och då fick man låna häst och vagn i Moviken för att köra hem till Hedvigsfors. Herr Lindgren minns emellertid att det gick fortare att gå genom skogen till Hedvigsfors. Skogsvägen var sex fjärdingsvägar lång, medan landsvägen var nio fjärdingsvägar. Följaktligen promenerade man hem genom skogen, om man inte skulle proviantera hemma, ta med sig mat. Då var man tvungen att ta häst och vagn.

För arbetet i Moviken betalades herr Lindgren med 2 kr om dagen. Han fick senare, efter egen begäran, påökt till 2.25 per dag. De ordinarie arbetarna i Moviken betalades med 17 öre i timmen, minns herr Lindgren. På den tiden var Lagerholm inspektor i Moviken, och den som stod för masugnsreparationen var en herr Mattsson ifrån Västerås. Det var mycket arbetsamt med bandning utav masugnspiporna, och man fick arbeta mycket på övertid.

Vid ett tillfälle behövde smedjan i Hedvigsfors repareras. Taket var trasigt, det snöade och regnade in och blev väldigt kallt och dragigt. Man ansökte då hos bolaget om den här reparationen, och kom överens om att en ny smedja skulle kosta 4.800 kronor. Då skulle bolaget betala hälften och bröderna Lindgren hälften, d.v.s. 2.400 kronor. Det visade sig emellertid att bygget kom att kosta 6.300 kronor, minns herr Lindgren, och det fick bröderna Lindgren själva betala.

Herr Lindgren kommer mycket väl ihåg, att smidslindorna var på varje städ.

Då herr Lindgren slutade som smed i Hedvigsfors fick han och hans kusin, som också arbetade där, dela på 6 000 kronor som de fick av bolaget för smedjan. Apropos arbetet i smedjan minns herr Lindgren, att han tillverkade 10 st stämpelyxor om dagen. Dessutom kunde han utföra andra arbeten, så t.ex. har han tillverkat plåttaket till herrgården i Hedvigsfors, med tillhörande takrännor, stuprännor os.v. Han har också gjort plåttak till smedjan. Smedjan hade förresten fyra härdar, och bland inventarierna nämner herr Lindgren en fjäderhammare och en svarv.

En beställning i smedjan som herr Lindgren särskilt minns, kom ifrån en lapp som höll till i trakten utav Hedvigsfors med sin renhjord. Den här lappen beställde ett dussin små knivar som han skulle ha på renslakten. Dem fick han. Året därpå så kom lappen tillbaka och beställde fyra dussin utav samma knivar. Det var bråttom med den här beställningen, och herr Lindgren minns att han fick arbeta hela natten ända till klockan halv fem på morgonen för att hinna få ordern färdig. Då fick han en krona betalt per dussin kniv. Herr Lindgren minns den här lappen väldigt väl, och hans renar, och han såg själv på vid renslakten. Lappen sålde renköttet till Hedvigsforsborna. Lappen och hans hustru hade ett litet barn, och herr Lindgren minns speciellt, att man tvättade det här lilla barnet med snö, bäddade in det i gräs som man hade med sig hemifrån Lappland och stoppade sedan i vad herr Lindgren kallar en liten träsko, som lappgumman hade på ryggen. Herr Lindgren minns också, att lapparna stoppade gräs i skorna i stället för att använda strumpor. Och ibland vrängdes skorna ut och in och tjärades på insidan för att hålla tätt.

År 1905 flyttade amiral Lindman till Hedvigsfors, och Ivar Lindgren kom att bli amiralens fiskare, för Lindmans ville ha färsk fisk två gånger i veckan. Herr Lindgren fick dagpengar då han fiskade åt amiralen. Han betalades med sex kronor om dagen. Till sin hjälp hade han en fjorton-års pojke. Herr Lindgren kommer ihåg, att fru Lindman var väldigt generös, och ibland när han kom med sin fisk så blev han bjuden på middag. Han minns särskilt en gång, då han åt middag i ett litet rum innanför köket tillsammans med betjänten Karlsson, och att de drack ur en liten flaska chartreuse, som betjänten hade.

I motsats till fru Lindman var fru Bovallius på Strömbakca väldigt snål. Bovallius hade en fiskare som hette Hübinette, och han vågade aldrig ta någonting ur fångsten för egen del. Det kunde däremot herr Lindgren göra, och ofta fick han stora delar av fångsten för sitt eget bruk. Bland annat ål, som han tyckte mycket om. Han tog ål på långrev, de största och fetaste fick han själv ta hem. Dem skar han i småbitar, som lade i en kall stekpanna och ställde dem i ugnen för att stekas, och det tyckte han var väldigt gått. Men ett kilo skulle en sådan ål väga för att det skulle gå att steka den på det här viset.

Det var år 1918 som Ivar Lindgren började fiska åt amiralen. Tidigare hade han som fiskare haft en gammal smed från Hedvigsfors. Annan fisk som herr Lindgren fiskade, var röding. Den tog han med nät eller på drag efter båten. Han metade också harr i Svågan. Gädda och abborre var också vanlig fisk, och så kunde man ta lake med nät på vintern. Nu är det förbjudet att lägga ut lakryssjor från isbelagd strand, berättar herr Lindgren, men på den tiden gick det bra.

Herr Lindgren kommer mycket väl ihåg, att amiral Lindman varje morgon gick en promenad på två kilometer. Han sysslade också med att plocka

ihop stenar till tre stycken stenrösen, som han hade utefter promenadvägen. Sedan amiralens hustru hade avlidit, hade han en gammal mamsell som hushållerska. Eventuellt var hon där redan tidigare, detta är oklart. Herr Lindgren minns också att amiralen ibland kom till smedjan för att titta på arbetet, och någon gång kunde han ha en utländsk gäst med sig.

Vid ett tillfälle, minns herr Lindgren, ville Iggesundsbolaget skicka en man upp till Hedvigsfors för att lära sig tillverkning utav stämpelyxor. Den här mannen kom ditupp och var där en vecka för att lära sig, men insjuknade sedan så man fick aldrig någon nytta utav hans kunskaper. I stället blev det bestämt, att Ivar Lindgren skulle åka ner till Iggesund, vilket han också gjorde. Han bodde där i en vecka på ett pensionat och lärde upp en man som hette Hök. Hök hade emellertid väldigt svårt att lära sig konsten att göra stämpelyxor, berättar herr Lindgren. Man måste vara väldigt noga, t.ex. med att härda yxorna i vatten som inte är iskallt utan en aning ljummet, annars spricker de. Yxorna skulle också smällas, som herr Lindgren säger. Detta förfaringssätt har någonting att göra med att yxorna blankas, det är vid slutet utav tillverkningen. Det var också mycket viktigt att eggen filades riktigt vass på yxorna.

Ivar Lindgren minns mycket väl den gamla bönsalen i Hedvigsfors. Där var det gudstjänst varje julotta, och evangeliet lästes då utav inspektor Hägg. Det fanns också i anslutning till bönsalen en sångkör, som bestod utav gamla gubbar säger herr Lindgren. När herr Lindgrens pappa var liten, gick han i skola i bönsalen. Läraren var en flottare ifrån Moviken som hette Aldén.

I Hedvigsfors fanns också i Ivar Lindgrens ungdom en hornmusikkår. Herr Lindgren minns också väl midsommarfirandet, som varade i två dagar då det var dans på logen. Spelmännen betalades med tjugo kronor var för att spela de här två nätterna. Till midsommar brygde bolaget dricka, som fanns i en stor så. Där drack män som kvinnor hur mycket dom ville. Så fylldes på vid behov. Från midsommar minns herr Lindgren speciellt att de unga flickorna var klädda i söta vita blusar som efter dansen hade avtryck utav svettiga karlnävar på ryggen.

Herr Lindgren tror att han var tre år första gången han fick följa med sin mamma och stå i logdörren och titta på dansen. Han kommer ihåg det här tillfället särskilt väl, för det var en man som råkade tappa en syl som han hade i fickan, uppspetsad på en kork. Den här sylen, berättar herr Lindgren, skulle antagligen användas i slagsmål. Mannen råkade tappa sin syl mitt framför fötterna på Ivar Lindgrens mamma, som då tog hand om den.

Herr Lindgren minns väl stångjärnssmidet i Hedvigsfors. Det lades ner ungefär 1903, tror herr Lindgren, och han berättar, att smederna arbetade i 12-timmarsskift. De var två stycken på varje skift, och dessa två hade till hjälp en pojke, som sköt in kol åt dem. Däremot minns han inte arbetet i den övra smedjan. Smidet där lades ned troligtvis 1878, men herr Lindgren tror att det fanns fler smeder i den smedjan. Ej heller minns herr Lindgren den tid, så masugnen var i gång i Hedvigsfors.

År 1918 gifte sig Ivar Lindgren med Anna Eriksson ifrån Stråsjö. De fick sedermera en son och en dotter. Året därpå, 1919, flyttade de

till ett ställe i Hede, där de bodde i en skogvaktarbostad. Till stället hörde sju tunnland jord, och man kunde föda tre stycken kor. Man betalade 200 kronor per år. På den här tiden hade de flesta arbetare två kor. Herr Lindgren minns, att han en gång på mickelsmäss i Delsbo köpte två kor, och de kostade 515 kronor. Det var år 1925. Han minns också att han köpte in en begagnad separator på en auktion för 25 kronor.

Ett tillägg: Vid ett samtal med Evert Norin framkom det att det ställe, som Ivar Lindgren och hans hustru flyttade till, skogvaktarbostället, låg i Hedvigsfors men en bit avsides från bruket. Det tidigare nämnda stället Hede låg däremot utanför Hudiksvall, och det var dit Ivar Lindgren flyttade på äldre dagar.

Vid ett besök hos Evert Norin och Anna Hammarström i Hedvigsfors den 7 juli 1970 talade vi mest om fäbodriften i gångna tider.

Sex kilometer ifrån Hedvigsfors ligger Rossåsen, där det fanns ungefär åtta, nio stugor. Det var en Bjuråkersvall, d.v.s. det var bönderna ifrån Bjuråker som hade vallen där uppe.

En annan fäbodvall som herr Norin mindes är Nyvallen, som låg på Hasselavägen. Den är nu omgjord till sommarstuga.

Sebbervallen och Bäcksvinn var andra vallar som låg uppe på Rossåsen.

På vägen mot Hassela låg Trössnarven, en fäbodvall som ursprungligen var bruten utav finnar i trakten. Trössnarven användes utav bönder ifrån Brännås.

Mellan Rossåsen och Trössnarven låg fäbodvallen Staven.

Det var bönderna som hade sina djur på fäbodvallen, aldrig kolarna. I bondgårdarna hade man vanligtvis högst en ko över sommaren för att få lite mjölk. Det underlättade betydligt för hustrun i huset att de inte hade djuren att sköta om under den bråda tiden på sommaren då man hade slått och skörd.

Den 12 juni for man till valls och stannade sedan uppe över hela sommaren, för att vända tillbaka hem på Moses-dagen den 4 september. Till Rossåsen fanns det väg så man kunde köra ända fram, men det var en dålig väg och man måste binda fast de varor man hade på kärran för att kunna forsla upp dem på vallen. Till andra fäbodvallar gick det ingen väg, utan dit släpade man provianten. Det gällde t.ex. Nyvallen. För att komma dit körde man först med vagn till Rossåsen och därifrån släpade man med häst och släpa över skogen till Nyvallen.

Fäbodriften på Rossåsen tog slut ungefär 1940 tror herr Norin, och han sätter upphörandet med fäbodriften i samband med tillkomsten utav Sudsvallsvägen. Tidigare kunde nämligen korna gå lösa på skogarna, men efter stora landsvägens tillkomst blev det farligt, och därför måste man upphöra med driften.

Det var främst unga, ogifta flickor som var uppe på vallarna på somrarna, och de fick 10-15 kr per ko som de hade hande om under sommaren. Då skulle de naturligtvis också tillverka smör, ost och messmör.